

«Σύνδρομο mobbing» - Η έννοια του ανυπεράσπιστου ατόμου με αφορμή την υπ' αριθμ. 315/2020 διάταξη ΕισΠλημΠατρών

Παναγιώτης Μπρακουμάτσος

Αντεισαγγελέας ΑΠ ετ

Με το παρόν δεν επιχειρείται η κρισιολόγηση των πραγματικών περιστατικών, που αντιμετώπισε η κατωτέρω παρατιθέμενη υπ' αριθμ. 315/2020 διάταξη ΕισΠλημ/κώνΠατρ, αλλά ο προσδιορισμός τόσο της έννοιας του αδυνάμου προσώπου, όσο και της μεθοδευμένης πρόκλησης ψυχικού πόνου.

Κατ' αρχάς πρέπει να προσδιορισθούν α) η έννοια της κακομεταχείρισης, η οποία καθιστά ένα άτομο αδύναμο και β) της συμπεριφοράς που είναι ικανή να επιφέρει ψυχική βλάβη.

Ο όρος «mobbing» προέρχεται από το αγγλικό ρήμα “to mob” που αποδίδεται ως «κακομεταχειρίζομαι κάποιον». Στον όρο «mobbing» αποδίδεται επίσης η εξής σημασία: Επιτίθεμαι, περικυκλώνω κι ενοχλώ.

Ως «σύνδρομο mobbing» νοείται κάθε επαναλαμβανόμενη καταχρηστική συμπεριφορά που εκδηλώνεται με λόγια, πράξεις, γραπτά μηνύματα και μπορεί να βλάψει την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια, τη σωματική ή την ψυχική ακεραιότητα του ατόμου, να θέσει σε κίνδυνο την εργασία του ή να διαταράξει το εργασιακό κλίμα. Πρόκειται για συστηματική, μεθοδική και συνεχή (τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα και για μεγάλο χρονικό διάστημα) άσκηση ψυχολογικής βίας, εργασιακής κακοποίησης, για διαμόρφωση εχθρικού, ταπεινωτικού εργασιακού περιβάλλοντος και για την επιβολή διακριτικής μεταχείρισης και τρομοκρατίας που προσβάλλει την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια, τη σωματική και την ψυχική ακεραιότητα των εργαζομένων κι οδηγεί συχνά σε ολοκληρωτική εξάντληση (σύνδρομο Burn-out) του εργαζόμενου-στόχου, προκειμένου να αναγκαστεί σε παραίτηση. Το mobbing αποτελεί μια αποτελεσματική στρατηγική «ψυχολογικής τρομοκρατίας» που χρησιμοποιείται σκοπίμως από επιχειρήσεις και οργανισμούς, προκειμένου να απαλλαγούν από το ενοχλητικό ή το «πλεονάζον» προσωπικό, να προβούν σε διοικητικές αναδιαρθρώσεις, σε μειώσεις μισθών, σε αντικατάσταση προσωπικού κλπ (Περιοδικό «Ενημέρωση» ΙΝΕ ΓΣΕΕ τ 237/2017, όπου και παραπομπές σε οικεία βιβλιογραφία).

Στο άρθρο 312 του προϊσχύσαντος ΠΚ με τον τίτλο «Πρόκληση βλάβης με συνεχή σκληρή συμπεριφορά» δεν δίδεται ορισμός της έννοιας του ανυπεράσπιστου ατόμου. Κατά την αιτιολογική έκθεση Σχ ΠΚ 1938 δεν θεωρήθηκε απαραίτητο να δοθεί ορισμός της έννοιας ανυπεράσπιστος.

Στη νομολογία, κατά τον προϊσχύσαντα ΠΚ, η έννοια του αδυνάμου ατόμου έχει προσδιορισθεί ως εξής: «Υλικό αντικείμενο του άνω εγκλήματος είναι αφενός μεν κάθε ανήλικος από τη γέννησή του μέχρι τη συμπλήρωση του 17ου έτους της ηλικίας του, αφετέρου δε κάθε πρόσωπο που δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του, δηλαδή άτομα των οποίων η αδυναμία αντιστάσεως οφείλεται στην ανηλικότητα ή στην ιδιοσυστατική «μειονεξία» τους, **εφόσον όμως τελούν σε σχέση εξαρτήσεως από το δράστη, ώστε όχι μόνο δεν δύνανται αλλά και δεν τολμούν να αμυνθούν**. Συνεχώς καθίσταται η σκληρή συμπεριφορά, όχι μόνο με τη δημιουργία μόνιμης κατάστασης, αλλά και με την επίμονη συστηματική επανάληψή της (ΑΠ 1372/2007, ΑΠ 18/1980, ΑΠ 1163/1978.). Ως σκληρή δε συμπεριφορά είναι η προερχόμενη από έλλειψη συναισθήματος έναντι του αδυνάτου, που εκφράζεται αντικειμενικά με την πρόκληση σημαντικών πόνων, οδυνών και βασάνων (σωματικών και ψυχικών), όπως λ.χ. βάναντες λοιδωρίες, σωματική κακομεταχείριση, συνεχή ραπίσματα, υπερβολική καταπόνηση κ.λπ» (499/2000 Εφ Πειρ).

Κατά την θεωρία στην έννοια του αδυνάμου προσώπου περιλαμβάνεται και αυτός, που τελεί σε σχέση εργασίας με τον δράστη. Άλλωστε η προσέγγιση αυτή είναι σύμφωνη και με το γράμμα της διάταξης. Ο όρος σχέση εργασίας, κατά την θεωρία περιορίζεται μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου, αλλά ακόμη και μεταξύ εργαζομένων, αν ο ένας εξ αυτών έχει διευθυντική θέση, που ασκεί τις εξουσίες του εργοδότη. Για να είναι εξουσιαστική η σχέση εργασίας θα πρέπει να είναι σχέση εξαρτημένης εργασίας, χωρίς να αποκλείεται και η σύμβαση έργου, όταν ο εργαζόμενος εκτελεί τις εντολές του εργοδότη. Τα παραπάνω ισχύουν και στη σχέση υπηρεσίας (Γ. Μπέκα « Η προστασία της Ζωής και της Υγείας στον ΠΚ» σελ 416-417), Ν Ανδρουλάκη « Ποινικό Δίκαιο « Ειδικό Μέρος σελ 173).

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν ΠΚ για το άρθρο 312 «Σωματική βλάβη αδυνάμων ατόμων», «Τροποποιείται αρχικά ο τίτλος του άρθρου, ώστε να αποσαφηνιστεί ότι η διάταξη καταλαμβάνει πλέον όλες τις πράξεις σωματικής βλάβης που στρέφονται κατά αδυνάμων ατόμων, εφόσον βρίσκονται υπό την επιμέλεια ή την προστασία του δράστη βάσει νόμου, δικαστικής απόφασης ή πραγματικής κατάστασης, συνοικούν με τον δράστη ή έχουν μαζί του σχέση εργασίας ή υπηρεσίας». Επομένως συνάγεται ότι το αδύναμο άτομο, πέραν της ηλικίας, αποκτά αυξημένη ποινική προστασία.

B) Συμπεριφορά.

Περαιτέρω τα αίτια που δημιουργούν την ανικανότητα αυτοϋπεράσπισης.

Κατά την προϋσχύσασα διάταξη του άρθρου 312, η οποία τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 ν 4322/2015, που προσέθεσε και την ψυχική υγεία προς άρση των ερμηνευτικών προβλημάτων, που είχαν ανακύψει, η συμπεριφορά η οποία έχει αξιόποιο χαρακτήρα έπρεπε να επενεργεί όχι μόνο στο σώμα, αλλά και στον ψυχικό κόσμο του θύματος (προσβλητικές παρατηρήσεις, πρόκληση τρόμου κ.λπ (Μπέκα ανωτ σελ 417, Ανδρουλάκη ανωτ σελ 174).

Περαιτέρω και η ισχύουσα διάταξη του άρθρου 312 ΠΚ εξομοιώνει με την σωματική βλάβη και η πρόκληση ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη.

Τέλος τα αίτια που δημιουργούν την ανικανότητα αυτοϋπεράσπισης ποικίλουν. Δεν αφορούν μόνο την σωματική μειονεξία, την ασθένεια, την αναπηρία, ναρκωτικά, αλκοόλ, δηλαδή σωματικούς λόγους. Στην έννοια του ανυπεράσπιστου εντάσσεται και το θύμα, που δεν τολμά να αντισταθεί, επειδή φοβάται τις συνέπειες της άμυνας του (Γ. Μπέκα ανωτ σελ 411, ΑΠ ανωτ, Εφ Πειρ ανωτ) όπως είναι ο εργαζόμενος.

Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι ο εργαζόμενος ο οποίος υφίσταται μεθοδευμένη πρόκληση ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη είναι υλικό αντικείμενο του άρθρου 312 ΠΚ. Η μη προβολή άμυνας εκ μέρους του εργαζομένου δεν μπορεί σε κάθε περίπτωση να αποκλείσει την εφαρμογή του άρθρου 312 ΠΚ, καθόσον το θύμα λόγω των εργασιακών συνθηκών και του φόβου που αισθάνεται όχι μόνο από την αντίδραση του εργοδότη, αλλά και τις εν γένει δυσμενείς εργασιακές συνθήκες που θα βιώσει τόσο στον ίδιο τον εργασιακό χώρο, όσο και σε άλλον, δεν μπορεί τις περισσότερες φορές να ζητήσει την όποια ένδικη προστασία, που του παρέχει ο νόμος.

Συνεπώς τα ζητούμενα για τους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς είναι : α) αν ο εργαζόμενος τελεί σε μια από τις σχέσεις που αναφέρει το άρθρο 312 ΠΚ, β) αν υφίσταται μεθοδευμένη πρόκληση όχι μόνο σωματικού πόνου, αλλά και ψυχικού πόνου ικανού να προκαλέσει σοβαρή ψυχική βλάβη.

Επανερχόμενοι στη σχολιαζόμενη διάταξη θα επισημάνουμε τα εξής, χωρίς να κρισιολογήσουμε επί των πραγματικών περιστατικών, τα οποία ανελέγκτως έγιναν δεκτά: Η διάταξη δέχθηκε ότι η εγκαλούσα η οποία εργαζόταν, ως νοσηλεύτρια στα εξωτερικά ιατρεία δημοσίου νοσοκομείου επί καθημερινής βάσεως και για πολλά χρόνια υφίστατο εργασιακό εκφοβισμό με εξυβριστικές και ανάρμοστες συμπεριφορές από την προϊσταμένη της. Επίσης σύμφωνα πάντα

με τη σχολιαζόμενη η εγκαλούσα, πιστεύοντας ότι δεν μπορεί να βρει λύση έλαβε 40 δισκία ηρεμιστικά με αποτέλεσμα να εισαχθεί στο νοσοκομείο, όπου υπεβλήθη σε πλύση στομάχου. Επίσης διαπιστώθηκε ότι έπασχε μεταξύ άλλων από καταθλιπτική συνδρομή σύμφωνα με το ενημερωτικό σημείωμα εξόδου του νοσοκομείου, στο οποίο νοσηλεύθηκε.

Η εν λόγω διάταξη απόρριψε την έγκληση διότι :α) όπως αναφέρει στη μείζονα πρόταση του συλλογισμού της δεν είναι ανυπεράσπιστος αυτός που δεν αντιδρά στον εργασιακό εκφοβισμό από φόβο. Ωστόσο τόσο από τη νομολογία που παραθέτει, όσο και από τη θεωρία ουδόλως συνάγεται ότι η σκέψη αυτή είναι σύμφωνη με την ορθότερη άποψη, την οποία και δεν αναφέρει. β) επικαλείται τη νομική οδό, που θα έπρεπε να ακολουθήσει η εγκαλούσα, χωρίς να αντιμετωπίζει επαρκώς και αιτιολογημένα τόσο την ψυχική της κατάσταση, όσο και τον ενδεχόμενο φόβο που τυχόν θα της προκαλούσε η ενέργειά αυτή. γ) Τέλος και ενώ δέχεται ως αληθή τα αναγραφόμενα στην έγκληση, εν τούτοις αποφαίνεται ότι δεν στοιχειοθετείται το έγκλημα του άρθρου 312 ΠΚ, διότι δεν υπάρχει ιατρικό έγγραφο που να αποδεικνύει ότι είναι ανυπεράσπιστη. Ωστόσο πέραν του ότι δέχθηκε, ως αληθή, τα αναγραφόμενα στην έγκληση, όπου καταφάσκει ο εργασιακός εκφοβισμός, η απόπειρα αυτοκτονίας της εγκαλουμένης και η καταθλιπτική της συνδρομή, εν τούτοις απαιτεί έγγραφο, που να αποδεικνύει το ανυπεράσπιστο. Ωστόσο η συνδρομή της κατάστασης αυτής είναι δυνατόν να διαλευκανθεί από τον εκάστοτε δικαστικό ή εισαγγελικό λειτουργό με βάση την αρχή της ηθικής απόδειξης και όχι της νομικής, όπως υπόρρητα επικαλείται η διάταξη.

Εν κατακλείδι και χωρίς να αξιολογούμε τα πραγματικά περιστατικά στην εξεταζόμενη διάταξη παρατηρούμε ότι: η έννοια του ανυπεράσπιστου ατόμου ερμηνεύθηκε ενάντια στις νομολογιακές και θεωρητικές παραδοχές, σύμφωνα με τις οποίες ανυπεράσπιστο άτομο είναι και αυτό που δεν τολμά να αρνηθεί. Οι όποιες δυνατότητες έχει να προσφύγει στη δικαιοσύνη δεν αναιρούν την έννοια του ανυπεράσπιστου, εφόσον βεβαίως συντρέχουν όλα τα στοιχεία του άρθρου 312 ΠΚ και δεν γίνεται καταχρηστική επίκλησή του.

Τα εργασιακά δεδομένα στην Ελλάδα, αλλά και στον υπόλοιπη Ευρώπη αναμφίβολα δεν έχουν σχέση με τα αντίστοιχα της βιομηχανικής επανάστασης και των πρώτων δεκαετιών του 20ου αιώνα. Ωστόσο και χωρίς να προσεγγίζουμε το θέμα με βάση κοινωνικές και οικονομικές θεωρίες, ο εργαζόμενος είναι πάντα το αδύναμο μέρος στη σχέση του με τον εργοδότη. Συνεπώς οι μεθοδευμένες ενέργειες που προκαλούν ψυχικό πόνο ικανό να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη πρέπει να αντιμετωπίζονται όχι βέβαια με μεροληψία, ούτε υπό το βάρος της οποιας κοινής γνώμης, αλλά μέσα στα πλαίσια του άρθρου 312 ΠΚ, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από τη θεωρία και τη νομολογία.

Παρατίθεται η υπ' αριθμ. 315/2020 διάταξη ΕισΠλημΠατρ [ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ 2/2021, σελ. 277 - 280]

«ΑΡΙΘΜΟΣ 315/2020

ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΩΤΟΔΙΚΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

ΔΙΑΤΑΞΗ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

(ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟ 51 ΚΠΔ)

Έχοντας λάβει υπόψιν:

Τη με ΑΒΜ: ... έγκληση που υπέβαλε την 23.01.2019 η ..., κατ.

Πατρών σε βάρος των α) ..., κατ. Πατρών, προϊσταμένης των

Τακτικών Εξωτερικών Ιατρείων, β) ..., κατ. ομοίως, Δ/σας στο Γ.Ν.

«...», γ) ..., κατ. ομοίως, Τομεάρχη των Τακτικών Εξωτερικών Ιατρείων, για τα έγκλημα της Σωματικής Βλάβης Αδύναμων Ατόμων

και διά παραλείψεως από υπόχρεο (άρ. 312 παρ. 1, 4 ΠΚ, άρ. 15 ΠΚ), εκθέτω τα ακόλουθα:

I. Κατ' άρθρο 51 παρ. 3 ΚΠΔ, «Αν ενεργήθηκαν προκαταρκτική εξέταση ή αυτεπάγγελτη προανάκριση κατά το άρθρο 245 παρ. 2 ή ένορκη διοικητική εξέταση και ο εισαγγελέας κρίνει ότι δεν προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για την κίνηση της ποινικής δίωξης, απορρίπτει την έγκληση με αιτιολογημένη διάταξή του που επιδίδεται στον εγκαλούντα».

II. Σύμφωνα με το άρθρο 312 παρ. 1, 4 ΠΚ, «Σωματική βλάβη αδυνάμων ατόμων, «1. Όποιος προκαλεί σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας σε ανήλικο ή σε πρόσωπο που δεν μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του, εφόσον τα πρόσωπα αυτά βρίσκονται υπό την επιμέλεια ή την προστασία του δράστη βάσει νόμου, δικαστικής απόφασης ή πραγματικής κατάστασης, συννοικούν με τον δράστη ή έχουν μαζί του σχέση εργασίας ή υπηρεσίας, τιμωρείται: α) για την πράξη του άρθρου 308 παρ. 1 εδάφιο α', με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, β) για την πράξη του άρθρου 309, με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών, γ) για την πράξη του άρθρου 310 παρ. 1 εδ. α', με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών και αν επεδίωκε την πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης, με κάθειρξη και δ) για την πράξη του άρθρου 311, με κάθειρξη. 2 ... 3 ... 4. Με την πρόκληση σωματικής βλάβης κατά την παράγραφο 1 στοιχείο γ' εξομοιώνεται και η μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση σε βάρος των προσώπων της πρώτης παραγράφου». Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση Ν.4619/2019, «Τροποποιείται αρχικά ο τίτλος του άρθρου, ώστε να αποσαφηνιστεί ότι η διάταξη καταλαμβάνει πλέον όλες τις πράξεις σωματικής βλάβης που στρέφονται κατά αδύναμων ατόμων, εφόσον βρίσκονται υπό την επιμέλεια ή την προστασία του δράστη βάσει νόμου, δικαστικής απόφασης

ή πραγματικής κατάστασης, συνοικούν με τον δράστη ή έχουν μαζί του σχέση εργασίας ή υπηρεσίας. Έτσι η νέα διάταξη φιλοδοξεί να καλύψει και το έγκλημα της ενδοοικογενειακής βίας, το οποίο με τη μορφή που του έχει δοθεί στο ν. 3500/2006, εγείρει σοβαρά δογματικά προβλήματα (βλ. σχετικά Ε. Συμεωνίδου - Καστανίδου, Το νομοσχέδιο για την ενδοοικογενειακή βία, ΠοινΔικ 2006, σ. 1051, Α. Χαραλαμπίκη, Ο ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, ΠΛογ 2008, σ. 720). Στην προτεινόμενη διάταξη απειλούνται αυξημένες ποινές για όλες τις μορφές της σωματικής βλάβης όταν τελούνται κατά των προσώπων που αναφέρθηκαν πιο πάνω (απλή, επικίνδυνη, βαριά και θανατηφόρα), χωρίς να θεωρείται πλέον αναγκαία η διαπίστωση συνεχούς σκληρής συμπεριφοράς. Διευρύνεται άλλωστε η εφαρμογή του νόμου ώστε να επιβάλλονται οι ποινές αυτές για πράξεις που στρέφονται σε βάρος όλων των ανηλίκων και όχι μόνο εναντίον αυτών που δεν συμπλήρωσαν το δέκατο έβδομο έτος. Καταργείται επιπλέον η κακόβουλη παραμέληση των υποχρεώσεων, ως αυτοτελής τρόπος τέλεσης του εγκλήματος. Το έγκλημα μπορεί βεβαίως να τελεστεί με παράλειψη, εφόσον υπάρχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση δράσης. Έτσι η αναφορά στην κακόβουλη παραμέληση κρίθηκε περιττή. ... Αντίθετα, εξομοιώνεται με βαριά σωματική βλάβη η τέλεση βασανιστηρίων σε βάρος των αδύναμων προσώπων στα οποία αναφέρεται ο νόμος». Λόγοι για τους οποίους, το άτομο αδυνατεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του έναντι του δράστη είναι η νόσος, αναπηρία, το γήρας, ο υπνωτισμός, η νάρκωση, η πρόσδεση του θύματος κλ. (Στον Μαργαρίτη, Ερμ. ΠΚ, άρ. 312 ΠΚ, αριθμ. 6. Έτσι και Συμεωνίδου Καστανίδου, Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών, σελ. 153 «...Η που δεν μπορούν να υπερασπιστούν τον εαυτό τους, επειδή, λχ είναι ανάπηρα ή ηλικιωμένα, ...»). Στον Αλ. Κωστάρα, Ποινικό Δίκαιο, Επιλογές Ειδικού Μέρους, σελ. 369, 370 αναφέρεται ότι: «Ανυπεράσπιστα πρόσωπα στα πλαίσια του άρ. 312 ΠΚ θεωρούνται τα πρόσωπα εκείνα, τα οποία αδυνατούν πλήρως ή εν μέρει να υπερασπισθούν τον εαυτό τους (έτσι και Ν. Ανδρουλάκης, ΠΔ, ΕιδΜ, σ. 172. Α. Γαβριηλίδης, ό.π., σ. 85. Α. Μαργαρίτης, Βλάβες, σ. 551. Γ. Μπέκας, Προστασία, σ. 410. Α. Μπουρόπουλος, ΕρμΠΚ, Τόμ. Β' σ. 517. Πλήρης αδυναμία αυτοϋπεράσπισης υπάρχει, όταν το θύμα δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αντιδράσει και να προστατεύσει το εαυτό του. Αυτό συμβαίνει π.χ., όταν το θύμα είναι ναρκωμένο, κατάκοιτο, δεμένο κλπ. Αντίστοιχα μερική αδυναμία αυτοϋπεράσπισης υπάρχει, όταν το θύμα μπορεί μεν να αντιδράσει, αλλά στην κατάσταση που βρίσκεται δεν μπορεί να προστατεύσει αποτελεσματικά τον εαυτό του. Σε τέτοια μερική αδυναμία βρίσκεται π.χ. εκείνος ο οποίος έχει σπάσει το χέρι ή το πόδι του ή είναι φρεσκοχειρουργημένος κλπ. Δεν θεωρείται υπεράσπιση η φυγή και επομένως δεν χάνει την ιδιότητα του ανυπεράσπιστου το θύμα, που δεν φεύγει (Α. Γαβριηλίδης, ό.π., σ. 86. Α. Μαργαρίτης, Βλάβες σ. 551. Γ. Μπέκας, Προστασία, σ. 410). Ο λόγος εξ άλλου, που εμποδίζει τα σχετικά πρόσωπα να υπερασπισθούν τον εαυτό τους είναι αδιάφορος. Έτσι ανυπεράσπιστος μπορεί π.χ. να είναι τόσο ένας τυφλός ή ανήμπορος γέρος, όσο και ένας παράλυτος νέος. Μπορεί επίσης να είναι μια ασθενής ή εγκυμονούσα ή λεχώνα γυναίκα, όπως βέβαια και κάποιος μεθυσμένος, αναισθητός κλπ. Δεν είναι, κατά την ορθότερη άποψη, ανυπεράσπιστος εκείνος, ο οποίος, μολονότι θα μπορούσε να αντιδράσει, δεν αντιδρά

φοβούμενος τις ταθανολογούμενες δυσμενείς επιπτώσεις της αντίδρασής του (βλ. όμως αντίθετη άποψη Ν. Ανδρουλάκη, ΠΔ, ΕιδΜ σ. 173. Α. Μαργαρίτη, Βλάβες, σ. 553. Γ. Μπέκα, Προστασία, σ. 411). Ως παράδειγμα αναφέρεται στην επιστημονική βιβλιογραφία η περίπτωση του ρωμαλέου μεν, αλλά πάμπτωχου και πολύτεκνου εργάτη, ο οποίος δέχεται να τον χτυπάει ο γέρος εργοδότης του και δεν διανοείται καν να αμυνθεί από τον φόβο της βέβαιης απόλυσής του. Το επιχείρημα της αντιλέγουσας άποψης ότι η τυποποίηση της σχέσης εξάρτησής ως ιδιαίτερης ιδιότητας του δράστη δεν εμποδίζει την αξιοποίησή της και στο υλικό αντικείμενο, συνιστά απαγορευμένη αναλογική εφαρμογή του νόμου, που διευρύνει κατά τρόπο αντίθετο προς την αρχή της νομιμότητας (άρ. 7 παρ. 1 Συν) τα όρια του αξιοποίνου. Άλλωστε ο νόμος μιλάει για «αδυναμία» των ανυπεράσπιστων προσώπων, εννοώντας προφανώς την φυσική και όχι την ηθική ή ψυχική αδυναμία (βλ. ΑΠ 1372/2007, ΠΧρ 2008, σ. 416, που συνδέει την αδυναμία των ανυπεράσπιστων προσώπων με την «ιδιουσυστατική μειονεξία τους»). Το ως άνω έγκλημα της σωματικής βλάβης ανήλικου και αδύνατου προσώπου, δεν αποτελεί διακεκριμένη περίπτωση του βασικού του άρθρου 308 ΠΚ, αλλά είναι ιδιώνυμο και συνεπώς έχει αυθυπαρξία και αυτοτέλεια έναντι της απλής σωματικής βλάβης, επί της οποίας υπερισχύει λόγω της σχέσης της ειδικότητας (Α.Π. 534/2012, Α' ΝΟΜΟΣ). Το αδίκημα της σωματικής βλάβης, που θεσμοθετείται για να προστατευθεί η σωματική ακεραιότητα του ανθρώπου, είναι υπαλλακτικώς μικτό έγκλημα, η αντικειμενική υπόσταση του οποίου περιλαμβάνει όχι μόνο ορισμένη ενέργεια αλλά και ορισμένο αποτέλεσμα, που συνίσταται, είτε στην πρόκληση σωματικής κακώσεως, είτε στην πρόκληση βλάβης της υγείας του παθόντος και που διαβαθμίζεται, αναλόγως της σπουδαιότητας αυτής, σε απλή και σε εντελώς ελαφρά, η οποία, χωρίς να είναι επουσιώδης, έχει επιπόλαιες συνέπειες. Επομένως, για τη στοιχειοθέτηση του ανωτέρω ιδιώνυμου εγκλήματος της ενδοοικογενειακής βίας, της απλής σωματικής βλάβης, απαιτείται πέραν της πρόκλησης σωματικής κάκωσης ή βλάβης της υγείας από ένα μέλος της οικογένειας σε άλλο μέλος της ίδιας οικογένειας και δόλος του δράστη κατευθυνόμενος στην παραγωγή αυτών των αποτελεσμάτων. Η σωματική κάκωση μπορεί να είναι ταυτόχρονα και βλάβη της υγείας χωρίς να είναι τούτο απαραίτητο. Αλλά και η βλάβη της υγείας μπορεί να επέλθει και χωρίς σωματική κάκωση. Σωματική κάκωση είναι κάθε εξωτερική επενέργεια επί του σώματος, όπως τραύματα εκδορές, οιδήματα, παραμορφώσεις κλπ, ενώ βλάβη της υγείας κάθε διατάραξη των πνευματικών λειτουργιών, η κάκωση δεν μπορεί να είναι συγχρόνως και βλάβη της υγείας αλλά η βλάβη της υγείας μπορεί να επέλθει και χωρίς κάκωση, καθώς επίσης μπορεί να επέλθει η καθεμία χωριστά ή να είναι η μία συνέπεια της άλλης και δεν δημιουργείται αντίφαση από τη σωρευτική παραδοχή σωματικής κάκωσης και βλάβης της υγείας (Α.Π. 2055/2019, αδημ.).

III. Σύμφωνα με την έγκληση, «το χρονικό διάστημα 2010 - Οκτώβριο 2018, που η εγκαλούσα υπηρετούσε στο Τμήμα Τακτικών Εξωτερικών Ιατρείων του Γ.Ν. «...», υφίστατο καθημερινώς από την προϊστάμενη του Τμήματος ... εξουτελιστική συμπεριφορά και ένα απίστευτο εργασιακό mobbing - εργασιακό εκφοβισμό, εις γνώσιν των δύο άλλων εγκαλουμένων, που την οδήγησε στην

από 26.10.2018 απόπειρα αυτοκτονίας για να βάλει τέλος στην κατάσταση που την ταλαιπωρούσε, λαμβάνοντας 40 δισκία ηρεμιστικών πριν αναλάβει εργασία την 06:30 και αφήνοντας επιστολή αποχαιρετισμού για να τη βρει το προσωπικό. Ζητεί, δε, την ποινική δίωξη των εγκαλουμένων για την ενεργή συμμετοχή της πρώτης και την παθητική συμμετοχή των υπολοίπων, διότι με τις συνεχείς πράξεις τους διαμορφώθηκαν οι συνθήκες που την οδήγησαν να προκαλέσει την απώλεια της ζωής της». Από την προκαταρκτική εξέταση που διενεργήθηκε και συγκεκριμένα από την έγκληση τις καταθέσεις των μαρτύρων, τα έγγραφα, σε συνδυασμό με την παροχή εξηγήσεων των εγκαλουμένων προκύπτει ότι: Την 28.09.2010, η εγκαλούσα μεταφέρθηκε υπηρεσιακά στο Τμήμα Τακτικών Εξωτερικών Ιατρείων του Γ.Ν. «...», όπου προϊσταμένη του Τμήματος ήταν η πρώτη εγκαλούμενη. Όταν αποφασίστηκε να παραμείνει η εγκαλούσα μόνιμη νοσοκόμα στην χειρουργική κλινική, άρχισε να αντιμετωπίζει ειρωνική και προσβλητική συμπεριφορά από την πρώτη εγκαλούμενη, ακόμη και ενόπιον του προσωπικού ή των ασθενών και των συνοδών τους, με χαρακτηρισμούς όπως «παρθένα», «ο ... (δηλ. ο σύζυγος) σου σε περιμένει», «πρέπει να τα κρύβουμε από του άνδρες και να κάνουμε ότι θέλουμε στη ζωή μας», «χθες βράδυ σε ξεκώλιασε ο ...», κ.ο.κ. Καθημερινώς απειλούσε ότι θα την διώξει από το Τμήμα, ανέθετε στην εγκαλούσα να καθαρίζει το Ιατρείο και τα εργαλεία, να φτιάχνει γάζες για ασθενείς, που ήταν εκτός των αρμοδιοτήτων της, χωρίς να της χορηγεί υλικό εργασίας και έστελνε πάντα κάποιον άλλο μαζί της για να την ελέγχει κατά την παραλαβή των υλικών η για να την επιβλέπει συνεχώς, ενώ της προκαλούσε δυσχέρειες όταν η εγκαλούσα μετέβαινε για κάποιες υποθέσεις του Τμήματος. Τον Οκτώβριο 2018 η εγκαλούσα παρουσίασε αιμορραγίες, πλην όμως η πρώτη εγκαλούμενη αρνήθηκε να της χορηγήσει άδεια λέγοντας «αμάν ρε ... εσύ και οι αιμορραγίες σου», την οποία έλαβε μετά από παρεμβολή της τρίτης εγκαλούμενης και την εισαγωγή της στο χειρουργείο. Την κορόιδευε, την αποκαλούσε «χαζή», επειδή βοήθουσε του χειρουργού του Τμήματος, υφιστάμενη με τη συνολική καθημερινή συμπεριφορά της πρώτης εγκαλούμενης εργασιακό mobbing - εργασιακό εκφοβισμό, για το οποίο είχε ενημερώσει τις δεύτερη και τρίτη εγκαλούμενη, καθώς και το Σωματείο «...» και το Διοικητή του Νοσοκομείου, λαμβάνοντας ως απάντηση υποσχέσεις και παραινήσεις για επίδειξη υπομονής. Απελπισμένη και πιστεύοντας ότι δεν μπορούσε να βρει λύση, η εγκαλούσα, την 25.10.2018 το απόγευμα έγραψε αποχαιρετιστήρια επιστολή προς το σύζυγό της και προς τη νοσηλευτική υπηρεσία του Νοσοκομείου. Την 26.10.2018, πριν την ανάληψη των καθηκόντων της την 06:30, εντός του γραφείου έλαβε διά στόματος 40 δισκία ηρεμιστικών για να αυτοκτονήσει, αφήνοντας την επιστολή στο γραφείο της. Κατά την ώρα της κατάποσης η εγκαλούσα τηλεφώνησε στο εφημερεύον προσωπικό του Νοσοκομείου το οποίο άμεσα πρόστρεξε προς βοήθεια. Στη συνέχεια η δεύτερη εγκαλούμενη τη μετέθεσε στην Ουρολογική Κλινική, διότι, όπως της είπε, «είσαι στιγματισμένη, έχεις εκθέσει το Νοσοκομείο σε όλη την Ελλάδα και προσέβαλες το Νοσοκομείο με αυτή την πράξη». Σύμφωνα με το Ενημερωτικό Σημείωμα Εξόδου του Γ.Ν «...», η εγκαλούσα υπεβλήθη σε πλύση στομάχου (αναφερόμενη εκούσια λήψη 30tbs Lexotanil), παραμένοντας απύρετη καθ' όλο το διάστημα της νοσηλείας (26-29.10.2018) της και αιμοδυναμικά σταθερή, ενώ διαπιστώθηκε ότι έπασχε από

Υποθυρεοειδισμό και Καταθλιπτική συνδρομή για της οποίας της συνεστήθη Ψυχολογική εκτίμηση. IV. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω προκύπτει ότι η εγκαλούσα, επί καθημερινής βάσεως και για πολλά χρόνια, υφίστατο εργασιακό εκφοβισμό από την πρώτη εγκαλουμένη, η οποία προέβαινε σε ανάρμοστες συμπεριφορές στα πλαίσια της υπηρεσίας της. Άπασες οι εξυβριστικές, αντιδεοντολογικές συμπεριφορές της πρώτης εγκαλουμένης ήταν γνωστές στην Τομεάρχη του ΤΕΙ και τη Δ/σα το Νοσοκομείο - δεύτερη και τρίτη εγκαλούμενες, οι οποίες ουδέν έπραξαν για την αντιμετώπιση της εκφοβιστικής συμπεριφοράς της άμεσα προϊστάμενης της εγκαλούσας. Η εγκαλούσα επικαλείται ότι υπέστη εργασιακό mobbing, χωρίς, όμως, αντίστοιχες ψυχολογικές ή οργανικές επιπτώσεις να αποδεικνύονται από έγγραφα - ιατρικά πιστοποιητικά Ψυχολόγου - Ψυχοθεραπευτή ή άλλης αντίστοιχη ειδικότητας. Σε κάθε περίπτωση ως mobbing (ορ.κατωτέρω Αρ. Καϊνή - Μ. Σαρίδη) ορίζεται «κάθε καταχρηστική συμπεριφορά που εκδηλώνεται με λόγια, πράξεις, γραπτά μηνύματα και μπορεί να ζημιώσει την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια ή τη σωματική ή ψυχική ακεραιότητα του ατόμου, να θέσει σε κίνδυνο την εργασία του ή να διαταράξει το εργασιακό κλίμα.

Πιο συγκεκριμένα, «η απασχόληση βιώνεται ως απάνθρωπη, και οι εργαζόμενοι αισθάνονται ότι είναι αποκλεισμένοι από το κοινωνικό περιβάλλον στους χώρους και αντιμετωπίζουν απαιτήσεις ασυμβίβαστες με την εργασία χωρίς να έχουν τις φυσιολογικές δυνατότητες για να τις αντιμετωπίσουν». Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Αρ. Καϊνης και Μ. Σαρίδης¹, η πρώτη φάση της παρενόχλησης αποσκοπεί στην αποσταθεροποίηση του θύματος. Πρέπει λοιπόν να συμβουλευτεί έναν ψυχίατρο ή έναν ψυχοθεραπευτή προκειμένου να εξασφαλίσει την απαραίτητη ενέργεια για να αμυνθεί. Οι ψυχίατροι και οι γιατροί-σύμβουλοι της κοινωνικής ασφάλισης καλούνται τότε να αναλάβουν την προστασία των θυμάτων και να διευθετήσουν τα επαγγελματικά προβλήματα, ενώ οι λύσεις που πρέπει να δοθούν είναι νομικές.

Στα πλαίσια αυτά, κάθε θύμα και εν προκειμένω η εγκαλούσα μπορεί να²:

- 1) Να αξιώσει την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον,*
- 2) Να αξιώσει την καταβολή χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, καθώς και αποζημίωση για οποιαδήποτε τυχόν θετική (υλική) ζημία υπέστη,*
- 3) Να θεωρήσει την συμπεριφορά που υφίσταται ως «μονομερή βλαπτική μεταβολή» (δηλαδή εξαναγκασμό σε παραίτηση) και συνακόλουθα να αξιώσει την καταβολή αποζημίωσης απόλυσης, όπως ακριβώς θα είχε δικαίωμα να πράξει αν είχε χωρήσει καταγγελία της σύμβασης εργασίας,*

1. Σημείωση: [1] Το mobbing στον εργασιακό χώρο. Επιπτώσεις mobbing στο χώρο της υγείας Ανασκοπική μελέτη, http://journal-ene.gr/wp-content/uploads/2013/11/mobbing_ergosiako_xoro.pdf.

2. Σημείωση: [2] Δάφνη Σιώπη, ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗΣ, <https://www.siori-law.gr/post/190-to-fainomeno-tis-ithikis-kai-psyxologikis-parenoxlisis-ston-xoro-ergasias-imobbingVnomiki-prostasia-ergazomenoy>, Μιχάλη Καρβέλη, Mobbing: Η ηθική παρενόχληση των εργαζομένων στο χώρο εργασίας, https://www.huffmgtonpost.gr/mihalis-karvellis/mobbing-i-ithiki-parenoxlisis-ton-ergazomenon-sto-horo-ergasias_b_17962668.html.»

- 4) Να ασκήσει αγωγή για αποζημίωση εργαζομένου σε περίπτωση πρόκλησης εργατικού ατυχήματος ή επέλευσης επαγγελματικής νόσου,
- 5) Να προβεί σε αναφορά στην Επιθεώρηση Εργασίας,
- 6) Να υποβάλει μήνυση για παραβίαση της αρχής ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (Ν. 4443/2016, άρ. 82Α ΠΚ), καθώς και για κατά περίπτωση επιμέρους στοιχειοθετούμενα αδικήματα του ποινικού κώδικα, όπως η εξύβριση (361 ΠΚ), η συκοφαντική δυσφήμιση (363 ΠΚ), η εκβίαση (385 ΠΚ) κλπ.

Η εγκαλούσα, σύμφωνα με την έγκλησή της, παρουσίασε σοβαρά ψυχολογικά συμπτώματα (αυτοκτονική τάση, άγχος, κατάθλιψη), που είναι ικανά να επιφέρουν μία σειρά ψυχοσωματικών διαταραχών στην εργαζόμενη, η οποία θα μπορούσε να ασκήσει όλες τις ανωτέρω νομικές οδούς για να υπερασπιστεί τον εαυτό της και να ασκήσει τα νόμιμα δικαιώματά της. Αν και υφίστατο την προπεριγραφόμενη συμπεριφορά, ωστόσο είχε τη δυνατότητα να ανταποκρίνεται στην καθημερινότητά της, να εργάζεται και να απευθύνεται στους ανωτέρως της, καθώς και σε συνδικαλιστικό όργανο για να αντιμετωπίσει την κατάσταση που βίωνε. Άλλωστε, η κατάθλιψη από την οποία έπασχε είναι αντιμετωπίσιμη κατάσταση και σε καμία περίπτωση, τόσο αυτή όσο και το άγχος, δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την απραξία ως προς την επιλογή της νομικής οδού, για τις εξυβρίσεις, σωματικές βλάβες που υπέστη από τη συμπεριφορά της πρώτης εγκαλουμένης, για τα οποία δεν υπεβλήθη νομότυπα έγκληση εντός τριμήνου από τις πράξεις. Άλλωστε, τελικώς, η ίδια υπέβαλε την υπό κρίση έγκληση την 23.01.2019 (μετά την από 26.10.2018 λήψη 40 χαπιών Lexotanil), για τη μεθοδευμένη πρόκληση πόνου που υπέστη, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη κατ' εξακολούθηση, ωστόσο, όμως, για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της Σωματικής Βλάβης αδύναμου ατόμου που υφίσταται σωματική βλάβη της υγείας του, πρέπει αυτό (το ανυπεράσπιστο) να «μην μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του», κάτι το οποίο -εν προκειμένω- από ουδέν ιατρικό έγγραφο ή αντίστοιχο πιστοποιητικό Ψυχολόγου ή άλλης αντίστοιχης ειδικότητας προκύπτει. Σε κάθε περίπτωση αν και η εγκαλούσα βίωνε δυσχερή εργασιακή κατάσταση, ωστόσο δεν διακατεχόταν από «φυσική αδυναμία» να αντιδράσει και να προστατεύσει αποτελεσματικά τον εαυτό της. Συνακόλουθα, δεδομένου ότι δεν στοιχειοθετείται αντικειμενικά το στοιχείο «σε πρόσωπο που δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του» της νομοτυπικής μορφής του άρθρου 312 παρ. 1, 4 ΠΚ, θα πρέπει η έγκληση να απορριφθεί, κατ' άρθρον 51 ΚΠΔ, ως κατά νόμο αστήρικτη.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 580 παρ. 4 ΚΠΔ, «4. Ο εισαγγελέας όταν αρχειοθετεί τη μήνυση (άρθρο 43) ή απορρίπτει την έγκληση (άρθρο 51) επιβάλλει τα δικαστικά έξοδα σε βάρος του μηνυτή ή του εγκαλούντος, αν πειστεί ότι η μήνυση ή η έγκληση ήταν εντελώς ψευδής και έγινε από δόλο. Το ποσό των εξόδων είναι ίσο με εκείνο που επιβάλλεται στον κατηγορούμενο που καταδι-

κάζεται από το μονομελές πλημμελειοδικείο». Τα όσα αναφέρθηκαν στην έγκληση είναι αληθή γεγονότα, τα οποία, όμως, δεν στοιχειοθετούν την αντικειμενική μορφή του εγκλήματος του άρθρου 312 ΠΚ, ως νομοθετήθηκε, χωρίς να αποκλείεται αστική ή πειθαρχική ευθύνη των εγκαλουμένων (σχετ. υπ' αριθμ. πρωτ. .../17.06.2020 έγγραφο Γ.Ν. «...» για την πειθαρχική διαδικασία). Για το λόγο αυτό δεν επιβάλλονται τα δικαστικά έξοδα σε βάρος της εγκαλούσας.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΥΜΕ τη με ΑΒΜ: ... έγκληση της ..., κατ. Πατρών σε βάρος των α) ..., κατ. Πατρών, προϊσταμένης των Τακτικών Εξωτερικών Ιατρείων, β) ..., κατ. ομοίως, Δ/σας στο Γ.Ν. «...», γ) ..., κατ. ομοίως, Τομεάρχη των Τακτικών Εξωτερικών Ιατρείων, για τα έγκλημα της Σωματικής Βλάβης Αδύναμων Ατόμων και διά παραλείψεως από υπόχρεο (άρ. 312 παρ. 1, 4 ΠΚ, άρ. 15 ΠΚ), που φέρεται να έχει τελεστεί στην Πάτρα το χρονικό διάστημα 2010 - Οκτ. 2018.

Πάτρα 21.08.2020

Η ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑΣ

Α. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ

ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΩΝ